

Nr 196.

Av herr **Lundgren** m. fl., om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om lagstiftningsåtgärder i syfte att ogift man och kvinna, som sammanbott med varandra, må under vissa förutsättningar kunna av domstol förklaras för äkta makar.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 18 med förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning m. m. tillåta vi oss anföra följande:

Det torde stå klart för varje socialt, politiskt eller kommunalt intresserad person, att tillvaron av ett avsevärt antal s. k. lösa förbindelser är ett mycket betydande samhällsont. Särskilt torde de av riksdagens medlemmar, som syssla med kommunala angelägenheter, exempelvis fattigvårds- och barnavårdsfrågor m. m., ha uppmärksammat de ekonomiska olägenheter för kommunerna, som dessa förbindelser medföra. Såsom en mycket betydande olägenhet framstår den svårighet, för att ej säga omöjlighet, som ofta förefinns, att förmå mannen att lämna bidrag till familjens underhåll — man kan naturligtvis i ett sådant sammanhang använda ordet familj, ty givetvis är det i många fall fråga om ett i någon mån stabiliserat familjeförhållande, även om inga åtgärder vidtagits att inför lagen befästa förhållandet. För kvinnan innebär emellertid sådana förhållanden en osäker ställning, då mannen ju helt plötsligt kan upplösa förbindelsen och ställa henne och barnen på bar backe, en utsikt, som även för kommunen måste motses med stor oro.

Det bör finnas möjligheter att i samband med nu förestående reformering av äktenskapslagstiftningen åstadkomma bättre förhållanden på detta område. Vi ha fullt klart för oss, att detta samhällsspörsmål är synnerligen invecklat, och att man måste tillgripa mycket långt gående

och varandra kompletterande bestämmelser, om någon förändring till det bättre skall kunna åstadkommas. Framför allt torde det vara av nöden att genom uppfostran framskapa en djupare ansvarskänsla hos mannen och kvinnan inför samhället och barnen. Men därom kan det ej bli fråga i *detta* sammanhang. Här gäller det att våga ett djärvt grepp i lagstiftningen för att i tusentals och åter tusentals fall säkerställa eller förbättra kvinnornas och barnens ställning. Det domstolsförfarande, som nu förekommer för att framtinga underhållsplikt av i lösa förbindelser födda barn, är såväl vidlyftigt som osäkert. Den nya äktenskapslagen synes oss ej heller erbjuda någon motsvarighet till det relativa skydd för kvinnan och barnen, som giftermålbalkens 3 kap. 9 och 10 §§ samt dess 5 kap. 1 § innehåller, vars uppgift är att bereda möjlighet till upprättelse åt den som, oaktat förhållandet antagit karaktären av ett äktenskapligt samliv, blivit övergiven av sin fästman. Visserligen ger lagberedningens betänkande (sid. 115) vid handen, att det är beredningens mening att framläggande skulle motsvara rättvisans krav och vår tids uppfattning. Men därmed anse vi ingalunda de av oss hysta önskemålen tillgodosedda. Syftet med denna motion är nämligen icke blott att skydda kvinnan för följderna av mannens trolöshet utan att finna en utväg att genom det allmännas ingripande legalisera s. k. lösa förbindelser mellan man och kvinna.

Lagberedningen har i motiveringen till lagförslaget (sid. 110—116) hävdad den uppfattningen, att äktenskapet i varje fall bör grundas på bägge kontrahenternas fria samtycke. Med fasthållande av denna princip anse vi det emellertid vara omöjligt att åstadkomma någon förbättring i de av oss påpekade missförhållandena. Vår tids åskådning kräver också med mycken styrka hävdandet av samhällets rätt gentemot den enskilda i det fall, att det gäller räddandet av stora samhällsvärden, som eljes måste ges till spillo. Då hemmet är en av samhällets grundvalar, så kräves det, synes det oss, att den förbindelse mellan man och kvinna, som konstituerar hemmet, framför allt måste äga en prägel av legalitet, därest detta skall kunna fylla sin uppgift. I en del fall torde hävdandet av detta samhällskrav förvisso vara förenat med stora svårigheter, men i många andra fall, då kontrahenterna blott och bart på grund av slöhet, lojhet eller en mera isolerad ställning i samhället icke »brytt sig om» att sörja för förbindelsens lagfästande, torde kravet på en dylik förbindelses legalisering långt ifrån kännas såsom något olidligt tvång. Lagbestämmelser i den riktning vi ärna föreslå skulle helt visst komma att verka i folkuppfostrande riktning såsom ett medel att höja känslan av ansvar mot barnen, samhället

och kvinnan. Då det dessutom är så, att statens ingripande i syfte att legalisera lösa förbindelser mellan man och kvinna ej torde vara någonting alldeles främmande för kultursamhällena — i Amerikas Förenta stater lär, enligt vad det uppgivits, dylikt ingripande förekomma i vissa fall — så giver oss detta förhållande ökad anledning att stå fast vid vår uppfattning.

Det gäller emellertid att åstadkomma vissa garantier, så att förfarandet ej kan utnyttjas på ett sätt, som ej är avsett. *För det första* bör då rätten att förklara man och kvinna för äkta makar överlåtas åt en domstol. Det torde nämligen säkert uppkomma en hel del fall, då det fordras en mycket ingående undersökning och en skärpt omdömesförmåga, som tager hänsyn till alla föreliggande omständigheter för att rätt kunna avgöra, om sådant fall föreligger, att till äktenskap bör dömas. *För det andra* bör ett stabiliserande av förhållandet ha inträtt, innan domstol kan upptaga saken till prövning. Vi ha sålunda tänkt oss, att detta icke skulle kunna ske med mindre personerna i fråga hava sammanbott minst ett år antingen i följd eller med kortare avbrott. *För det tredje* bör av kontrahenterna samavlat barn finnas vid liv, om förfarandet skall kunna tillgripas — givetvis blir det i ett eller annat fall, då faderskapet bestrides, vederbörande myndighets uppgift att leda i bevis, att barn, som av den kvinnliga kontrahenten framfötts, är samavlat av de bägge kontrahenterna, mellan vilka äktenskap påyrkas. *För det fjärde* bör yrkandet inför domstol på dylikt äktenskap förbehållas allmän åklagare, till vilken framställning kunde göras av t. ex. barnavårdsnämnd, fattigvårdsstyrelse m. m. *För det femte* bör rätten kunna döma till äktenskap, endast i fall endera av kontrahenterna förklarar sig villig ingå äktenskap.

Mot den av oss föreslagna åtgärden kan invändas, att det vore lyckligare för kvinnan och barnen, om deras intressen kunde tillgodoses på annat sätt än genom framtvingande av äktenskap och därmed sammanhängande tvunget samliv. Härpå kan svaras, *dels* att domstolen ej med nödvändighet behöver döma till äktenskap i sådana fall, då de föreliggande omständigheterna ge vid handen, att äktenskapet icke skulle bereda möjligheter till vinnande av de fördelar, som därmed avses, utan fasthellre blott bliva en börda för kvinnan och barnen; *dels ock* att domstolens förklarande av kontrahenterna för äkta makar ej med nödvändighet behöver leda till ett samboende, ty mannen kan givetvis flytta ifrån kvinnan och barnen eller, om han redan avflyttat, fortsätta att leva skild från dem. Men i så fall kvarstår dock plikten att sörja för såväl hustru som barn

och detta även om äktenskapsskillnad sedan åstadkommes. Ävenså hade kvinnan på detta sätt en lagvigd hustrus sociala ställning.

Vårt yrkande går sålunda ut på, att i den nya lagen om äktenskaps ingående och upplösning må infogas en bestämmelse av innehåll att, då ogift man och kvinna sammanbott under minst ett år antingen i följd eller med kortare mellanrum och av dem samavlat barn finnes vid liv, domstol må, på framställning av allmän åklagare, kunna förklara dessa, sedan hinderslöshet konstaterats, för äkta makar, därest den ena kontrahenten förklarar sig därtill villig.

Då en lagstiftning av så pass allvarlig och omfattande innebörd som den här föreslagna icke kan utan vidare utredning beslutas, få vi hemställa,

att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t behagade låta utreda, huruvida, under vilka villkor och på vad sätt sådana lagstiftningsåtgärder som de av oss föreslagna böra vidtagas, samt för riksdagen framlägga det förslag, som av utredningen kan föranledas.

Stockholm den 20 februari 1915.

G. F. Lundgren.

Ernst Hage.

Nils Olsson.
(Rödningsberg.)